

Різнобічний талант письменниці-горлівчанки, або Що значать випадково-несподівані зустрічі

Лілія Овдійчук,

кандидат педагогічних наук

м. Рівне

Знайомство з творчими людьми завжди несподіванка. В сенсі нібито випадкової і нібито наперед кимось запрограмованої зустрічі, Любов Новікова-Бемм теж у моєму житті несподіванка, бо зустрілися і познайомилися випадково на форумі у Львові, але на тому етапі наше знайомство не завершилося. Пані Люба має характерну рису – тримати людей у своєму колі. Вона вмє довести до логічного завершення початі справи і не відступає перед перешкодами. Ця здатність характерна для людей сильних, які знають, для чого вони живуть на цьому світі. Думаю, «спрацьовує» ще й домішок німецької крові. А ще це людина, яка усвідомила просту істину: вона для того на землі, щоб розкрити свій талант, іскру Божу, яка робить обранця щасливим, хоча й приковує до творчості ланцюгами обов'язків. Це солодка несвобода, що надає життю смисл.

Наше випадково-невипадкове знайомство знайшло продовження: надіслані книги, телефонні розмови, зустріч на симпозіумі в Рівному (з презентацією книжки)* і, нарешті, ця стаття-відгук.

Перше, що усвідомила, прочитавши кілька сторінок прози Любові Новікової-Бемм (Новікова-Бемм Л. Мород. – Донецьк: Донбас, 2012), що я не готова її читати. Налаштування було зовсім інше. До зустрічі з книжками готуєшся так само, як до зустрічі з незнайомими людьми. Й тут мимоволі готувалася до чогось ... не знаю, власне, й до чого, але до іншого. Коли почала читати, то спочатку не могла зрозуміти, кого кликати на поміч: Фрейда, Юнга чи ще когось. Зачепило, як на гачок. Такі книжки даються важко. Заглиблюєшся і не можеш позбутися відчуття непевності і тягаря. Мусиш вникати ще глибше, діставати те, чого немає на поверхні, і думати, думати про те, як це стосується тебе, вимітати з душі непотріб і очищатися. Може, таким чином і відбувається катарсис, не знаю.

Привертають увагу незвичні назви: **«Запороток»**, **«Мород»** та прізвиська й імена персонажів: Гежа, Лепров, сестри Незнайомцеві. Так відразу і не розшифруєш.

«Запороток» – означає невизрілий, прокажений: «Колись пущене в світ дурне насіння не зникло, повернулося. Проросли зернятка виродливі, але ж наші, безрозумні. З каліченим хребтом рівно не підеш, хилитимеш». Це стосується й головного героя Сашка Гежі. Обділений любов'ю, бо рано осиротів, він никає по

світу, не маючи пристановища ні для тіла, ні для душі. Він рано зрозумів, що «чужі люди люблять помірковано», тому «сиротинські вибракуванці любов отримували за нормативами». Звідси відчуття, що він прокажений. Життя героя змальоване на тлі сучасного світу, в якому дивним чином поєднуються радість і сум, шляхетність і підлість, милосердя і жорстокість. Олександр зустрічає різних людей, які у ставленні до нього виявляють свою справжню сутність: жінка з біблійним іменем Марія така ж милосердна і добра, як і належить бути людині на цій землі, чоловік теж з біблійним іменем Яків, проте його місія інша: він «руйнівник чужої волі», який пізнав ціну всьому: багатству, людям, життю. І нудить світом. Проте Яків Лепров експериментатор, бо не втомлюється досліджувати людську природу. Іграшка, яку він назвав Жебрачкою, це як рентген, що висвітлює нутроші не тільки тіла, а й душі, тобто «бачить» сутність людини і виявляє, чим хвора людина, що ховається у неї в підсвідомості і не дає жити повноцінно. Бажання, яке висловив Сашко, мати гроші, це, напевно, й була та червоточина, що висмоктувала життєві сили. Усе, що з ним траплялося, це кола невидимого пекла і чистилище. Він пізнає людей і себе, розуміє, що є насправді цінним у житті, переосмислює своє існування у цьому світі. Насамкінець з'являються двоє: дід-привид, який виконує роль чи то сумління, чи судді, чи самої смерті, і мати – як вічне втілення любові. Лише її боїться навіть смерть.

Усі випробування, які довелося пройти Сашку Гежі, підняли його на висоту людини і дозволили усвідомити, що він «не запороток».

Дивують і вражають спостережливість авторки. Вона знаходить вразливе місце, яке є у кожного. Як наслідок формуються вади. І що частіше вона проявляється, тим згубнішою стає для людини. Неконтрольована, ця вада переростає саму людину, якщо не знайдеться інший, гідний людини вихід – перемога над собою. Цим страждають персонажі не тільки оповідання «Запороток», а й герої інших творів.

«Крок» – це назва оповідання про відчуженість рідних людей, про нерозуміння і небажання ступити крок назустріч один одному. Описуючи життя сестер, автор підкреслює: «Великого горя та потрясіння не було, все якісь в'їдливі дрібнички». Очевидно, що ці дрібнички найбільше дошкуляли. Тому й лишається головній

* У рамках IV Міжнародного симпозіуму «Література. Діти. Час» (м. Рівне, 16–17 травня 2013 р.) відбулася презентація книжки Любові Новікової-Бемм «Катя Шпулька». На зустріч з письменницею прийшли школярі із ЗОШ №9, дорослі, науковці, студенти. Були такі, що книжку прочитали: вони ділилися враженнями, але більшість вперше чула про Любов Новікову-Бемм та про її книжку, тому й хотіли дізнатися більше. Працівники Рівненської обласної бібліотеки для молоді зробили все, аби присутнім було цікаво: представили гостю, прочитавши кілька рядків її автобіографії, надали їй слово (треба віддати належне авторці: вона має гарний контакт з аудиторією, дуже комунікабельна, вмє розповідати) та читачам книжки (дорослим і юним), показали чудову презентацію (автор В. Горецька), а насамкінець вчителі та учні Рівненської музичної школи №2 імені Миколи Лисенка подарували письменниці із Горлівки та усім присутнім пречудовий концерт. Після презентації вишикувалася довга черга за книжками й автографами (а оскільки в автора «Каті Шпульки» геть відсутня комерційна жилка, то вона оголосила: книжку можна придбати за ті гроші, які є з собою, навіть майже символічні. Оскільки більшість присутніх були діти, то й книжку купували за дві-п'ять гривень). Усім юним учасникам концерту письменниця подарувала «Катю Шпульку» із вдячністю і захопленням їхніми музичними талантами.

героїні зробити інший крок. Крок – у забуття чи небуття, у смерть, бо все ж «у смерті незвіданість є, а тому і надія» (І. Жиленко).

Письмениця занурюється в теми незручні і дуже непрості. Зокрема, це стосується життя безхатків, людей, що опинилися поза межами соціуму. Ці люди із дна постають такими, що викликають скоріше подив. Їм властиві шляхетні людські почуття, і то більшою мірою, ніж забезпеченим і ситим. Під пером пані Любові вони набувають повнокровності. Це не безлика маса обірваних і голодних людей, закинутих долею на людський смітник. Характеристики скупі, але рельєфні й тонкі. Наприклад, Петрович («Мород») борсається в болоті злиденного існування, не має сили вибратися, але вперто спонукає молодшого «колегу» до важливого кроку: вибратися з дна на поверхню і почати життя спочатку.

Намагання утримати в собі людське – ось найголовніше бажання Петровича: чи то доглядом за собаками, чи відгортанням снігу, чи розмовами з молодшим товаришем по бездомному існуванню. Розуміння, що тільки каторжна праця може врятувати людину від моральної загибелі і фізичного самознищення, спонукає головного героя до певних, хай і не рішучих, та все ж дій. Останнє коло пекла (бо людським життям це назвати важко) для Петровича було і фізично, і морально болісним. У нього було віднято все, і почуття порожнечі не дозволяло навіть жити минулим. Тому після побиття його такими ж волоцюгами за територію прийняв смерть як благо: «Надзвичайна легкість здивувала і захопила».

Більшість оповідань мають драматичну колізію, тільки зрідка трапляються оповідання іронічні, присмачені добрим гумором, іноді й з перцем. В оповіданні **«Трико із Парижа»** кількома штрихами описано жіночі типи, характерні риси, долі. Спільність і відмінність проблем героїнь зосереджені на щасливому-несщасливому заміжжі. І все ж, як стверджує Катерина, один з персонажів твору, найбільше жіноче щастя – діти, звідси й терпіння та поблажливе ставлення до вад чоловіків.

Оповідання у збірці **«Мород»** різноматичні, охоплюють різні періоди історії, географічно теж не прив'язані до однієї території чи регіону. Хоча у більшості творів вказано чітко, де відбуваються події, проте названий населений пункт може знаходитися будь-де, бо проблеми, які хвилюють мешканців, спільні: у когось – це боротьба за виживання, у іншого – нудьга від нужденного або навпаки, пересиченого життя, ще в когось – внутрішній поєдинок між мораллю і духовністю.

Оповідання **«Мара»** розповідає про долі людські напередодні Другої світової війни. Автор кількома штрихами змальовує характерну ознаку того часу – простування у світле майбутнє. Капітан Томський – головний герой, живе відчуттям, що у нього немає майбутнього: «Наче провалля попереду, порожнеча навколо, облуда. Багато хто, свідомо чи несвідомо, перебувають у стані неузгодженості. Всі учасники вистави – на перших ролях. Головні герої вишикувалися ланцюжком, один до одного впритул, крокують шляхом прямим. Величезні прожектори сліплять очі, щоб не бачили майбутнього. Й у спину лупить світло: не озирається! Отак поміж майбутнім і минулим, а сучасного не розуміють».

Перебуваючи на Поліссі, полковник Томський зустрічається з реальними людьми: із місцевими мешканцями, матір'ю генерала, з власною дочкою, але найбільш вражаюча зустріч з жінкою-марою, образ якої є символом майбутньої долі самого Томського й долі всіх людей, що мусили пережити воєнне лихоліття.

«Календар» – одночасно символічна і цілком реально-прозора назва оповідання. Це відлік часу, певна впорядкованість життя, очікування і проминання чогось. Проте календар цей мусульманський, незрозумілий нікому, і цікавиться ним тільки Надька Захаренко, роздивляється знічев'я. Враження таке, що завиграшки вона ходить і до Колесо́ва, статечного уже чоловіка, у якого є дружина, заміжні дочки. Сюжет, як у більшості оповідань, малорухомиий. Автор всю увагу зосереджує на роздумах героя, у яких відчувається відлуння боротьби між почуттям обов'язку і запізненого кохання. Внутрішня роздвоєність привела до рішучого кроку: тесляр викидає календар і разом з ним рішуче викидає зі своєї долі примхливу коханку, таким чином відмежується від попереднього життя і відрікається від мрій: «Коли лякливий, іди знайомою дорогою, нема чого шмигати убік». Крадене щастя завжди має присмак несвободи. І хоча жаданого заспокоєння це не принесло: «Правда моя, але чогось вона не гріє мене, як сонце...», тому, ймовірно, й рішення зміниться, адже в кінці оповідання три крапки.

Проза Любові Новікової-Бемм жорстка і скупа на художні засоби. Здається, автор не дуже переймається (і має рацію), як сприйме пересічний читач її твори. Нічого не спрощує, не намагається «розжувати». Характерною рисою оповідань письменниці є осмислення чужої долі через першопричини, які стали поштовхом, а то й джерелом драматичних перипетій у житті героїв. Проте виразний акцент робиться на тих якостях, які притаманні людям, що тримають на своїх плечах тягар і славу великого, талановитого, безмежно працьовитого і терплячого українського народу.

Казки Любові Новікової-Бемм, вміщені у збірці, – це веселе буяння фантазії. І не відразу розгледити, що за цим – серйозна робота думки, а проблеми, порушені автором, такі ж насущні, як щоденний хліб на столі.

Ці казкові оповідання розраховані на дорослого читача, котрий може розшифрувати коло охоплених важливих і важких проблем, оцінити іронію, незвичних героїв, колоритність характеристик. Наприклад, у казці **«Канопус та Хап-Хапка»** про півнів: талановитого, але «безкришного» Канопуса та бездару Хап-Хапка, який має потрібне коло знайомств, та мудрого індика розкрито не тільки загальні суспільні й побутові проблеми, а й нинішню систему корупції в освітніх закладах (і не тільки), шоу-бізнесі, продажність і словоблудство творчої еліти, «витікання» українських талантів за кордон. І це лише дециця порушених авторкою проблем. А от в іншій казці гаманець, на прізвище Капшук, – це не хто інший, як середньостатистичний українець, котрий перебуває у такому вузлі життя, де переплелися всі гілки влади: і номінальної і реальної. Як йому ведеться – це уже сюжет казки **«Гаманець Капшук»**.

Одна з найкращих у збірці надзвичайно колоритна казка **«Божевільний глід»**. Дія відбувається на сміттєзвалищі. Колючий глід – втілення неперервності життя, його утвердження, бо цвіте щороку, незважаючи на умови, в яких живе; так само й травичка, що пробивається зеленню щороку, тягнеться до сонця, росте і вищає. Вони живуть повнокровно, бо міцно тримаються за землю корінням, і в цьому сенс їх життя. Рідна земля дає снагу і силу. Але як багато на тому ж смітнику інших персонажів: це бляшанки, пластикові пляшки та ін. Персонажі цієї казки так нагадують людей, які вирвалися зі звичного середовища, опинилися у великому місті, де нікому немає діла один до одного. І життя гайнують, тому воно порожнє, позбавлене сенсу, суєтне, розтринькане на дурниці і дрібниці. Усі вони ведуть

порожню балаканину, торохтять, пліткують, гудять глід, називаючи його божевільним.

Любов Новікова-Бемм подарувала дітям ще дві казки, що вийшли окремими книгами. **«Катя Шпулька»** (Новікова-Бемм Л. Катя Шпулька. – Донецьк: Донбас, 2012) – дотепна повість про веселих та занудних людей і про те, як вдалося порозумітися різним за віком, але спорідненим духом персонажам, які зустрілися у селищі з веселою назвою Топольки з доброї волі письменниці.

Повість в ігровій формі переконує нас у тому, що є ще на цьому світі люди-мрійники, романтики. Цікаво, що незнайомиць-мандрівник швидше знайшов спільну мову з дітьми, ніж дорослими. Такі люди, як Єгор Кавун, безпомилково визначають у світі людей, схожих на себе, таких же відмежованих від прагматичних вимог сьогодення. На все містечко Топольки тільки Катя, маленька дівчинка, отримала від дивного мандрівника капелюшок, щоб «збирати думну і мрійну силу». Шпулька – вмістилище таких чеснот, які цінуються не всіма. Дівчинка ставить досить влучні і дотепні запитання. Воїстину, вустами дитини промовляє Бог. Книга рясніє цікавими словосполученнями чи словами-новотворами: наприклад, «важливосправна табличка» висить на дверях кабінету селищного голови Сороки, а «вулька» – це самоправно зведена прибудова, де мешканці будинку №2 на вулиці Кленовій люблять усі разом чаювати на посиденьках. Цей людський вулик вигідно вирізняється на фоні нинішніх багатоквартирних будинків, у яких мешканці вважають нормою не знати сусіда по поверху, не кажучи по будинку. Дружна і природна людська спільнота – це, напевно, художньо втілені спогади Любові Костянтинівни про власне дитинство, коли жилося нелегко, але весело у такому будинку з прибудовою. Майстерно вплетені в текст казки реально-фантастичні легенди та казки розкривають, доповнюють або поглиблюють основну сюжетну лінію.

«Діамантова дівчинка» (Новікова-Бемм Л. Діамантова дівчинка. – Донецьк: Донбас, 2012) – це оригінальний твір на стару і відому, писану-переписану, усно творену-перетворену тему про пори року, явища природи. Проте незвичність казки в тому, що казкова дівчинка потрапляє у жорстокі реальні умови життя і змінює все. Це, звичайно, не новий прийом: згадаймо хоча б Дюймовочку. Проте обставини, в які потрапляє нинішня Дюймовочка, значно жорстокіші і цинічніші, ніж випали попередниці. Дуже впізнавана країна – Шара-Бара (від тарабарщина, шароварщина, мотлох). Як у цій країні тлумачать історію – до болю нагадує нинішню українську (і не тільки) ситуацію: «підігнати» невідгідні історичні події чи епохи так, як треба на угоду владцям. «Свою правду я чесно скуповував», – каже один із шара-барівців. І от у такій країні помилкове диво, тобто діамантова дівчинка, зробило справжнє диво: світ перевернуло знову на ноги (як і має бути в порядній країні). Отже, ця казка про те, як любов здолала усі перепони.

У казках для дітей пані Любові багато іронії, проте немає агресії, вони переповнені добром і любов'ю.

Якщо врахувати факт, що письменницею Любов Костянтинівна стала нібито випадково (знову ця невідповідна випадковість), не маючи відповідної освіти (це тільки тепер її найбільша мрія – навчатися в літературному інституті), то це лише підтверджує тезу, що даний Богом талант мусить колись себе проявити, реалізуватися. З іншого боку, повернення до джерел рідної мови у зросійщеному радянському краї, яким є Донеччина, засвідчує, що генетичний код української нації незнищений.

Знаю, що Любов Костянтинівна пише роман про шахтарське життя у співавторстві з домашнім літературним інспектором (за її висловом) – чоловіком Самойленком Віктором Івановичем. Він знає з власного досвіду про життєві будні шахтарів і буквально на власній шкурі відчув вугільно-метанові вогняні сполуки, які щоденно випробовують усіх, хто має тяжку долю – видобувати чорне золото. Отож хочеться побажати подружжю Самойленків плідної співпраці на літературній ниві, а пані Любові ще багато гарних тем і сюжетів, натхнення і творчого довголіття.

Будемо очікувати нових зустрічей з творами талановитої письменниці з донецького краю – горлівчанки Любові Новікової-Бемм.

Додаток

Любов Новікова-Бемм

АВТОБІОГРАФІЯ

Я народилася на Донеччині в сім'ї робітників. Батько, Новиков Костянтин Іванович, працював на шахті, мати – Марія Олександрівна – на вуглезбагачувальній фабриці. Сім'я була багатодітна – четверо дітей. Жили у двоповерховому будинку маленького селища шахти Рум'янцева. Всі двері – відчинені, усі – діти пролетарів. Поруч із нашим будинком була вулиця приватного сектора. На нашу думку – багаті, тому що вони мали город! А бабуся Бурячиха ще й козу тримала. Звичайно – буржуї!

Любили ми, шахтарські діти, Новий рік та інші свята. А ще День шахтаря. Любили морозиво фруктове по сім копійок. Любили купувати копійчані новорічні іграшки на ялинку. Як то кажуть, знаходили великі радощі в простих речах. Через багато років стало зрозуміло, що великого щастя шукати не треба. Бо щаслива доля складається з маленьких, начебто й звичайних радощів.

Неподалік від нашого будинку стояв невгамовний репродуктор. Якось одного похмурого дня цей балакун повідомив фантастичну новину: Гагарін у космосі! Десь летить! Наївні, ми намагалися роздивитися, де він там летить? Ракета – це ж дуже схоже на літак. На жаль, хмари заважали... Товариш Вовка від такої великої радості співав пісні голосніше від репродуктора.

Перший телевізор у селищі з'явився у нас вдома, «Рекорд». Пам'ятаю, що йшов «Дід Хоттабич». У тісній кімнаті повно дітей. Цікаво! Коли демонструвався фільм, у нас – день відкритих дверей. Мій батько був радіоаматор і мріяв зібрати нечуване в ті часи – кольоровий телевізор! Годинами просиджував у комірці з паяльником, вивчав схеми.

Ми, діти, мріяли про далекі мандрівки. Шукали чарівний синій камінь. І шукати його треба в тайзі, за швидкими річками й крутими скелями. А ми шукали у щепені. Чому? Тому що всі камені називалися гірськими породами, а, виходить, привезені з далеких гір. Так комора батька наповнювалася ще й щепенем. Справжній рай для фантазерів. Згодом пошуки привели мене на Памір.

В дитинстві ми любили ходити в маленьку бібліотеку. Книг брали багато. Може, часом, і не читали, але похід до бібліотекарки Віри по книжки був святом. Дивлячись на стелажі книг, я наївно вирішила, що згодом напишу багато гарних книжок. Як це вийшло, судити читачеві. Час покаже.

Дитинство шахтарських дітей відрізняється тим, що праця входить у їхнє життя з пелюшок. Це була частина нашого життя, і не було потреби з настанням

повноліття адаптуватися до трудових буднів. Відтоді запам'ятала просту істину: призначення людини – робота й навчання, постійне вдосконалення.

Були й гіркі сторінки дитячого життя. Коли гинув на шахті хтось із дорослих, діти сиротіли. Це теж було поряд, ставало звичним. До всього привчало життя змалечку.

У 1962 році батько побудував хату, ми переїхали жити в інший район міста, у селище Зайцеве. У цьому домі я прожила майже все життя, звикла до цих стін. Навіть у повній пітьмі на дотик пройду. Уже був у нас город і сад.

А от у школі стосунки з учителями не склалися. Підлітком я була важким, тому що мала власну думку на все, що відбувається. Звісно, це не вписувалося у виховні тогочасні канони. Класному керівнику я була полігоном для випробувань. Свавільна дитина не подарунок. Залишилися ми із класним керівником непримирними ворогами. Її заслуга – відбила бажання читати шкільну програму з літератури. Прізвисько, яке мені дала «хімічка» – Любов Нержавіюча.

За бажанням батьків поїхала в Київ вступати в інститут на інженера макаронних виробів. Насправді документи здала в Київський державний університет на перекладача. Не вступила. Пішла працювати на будівництво. Але вітер далеких мандрівок відніс у геологорозвідувальну експедицію. Це вплив фільму «Червоні вітрила», який дивилася десятки разів. У житті

нічого не буває випадкового. Цей самий вітер мандрів носив десять років. Працювала в різних областях України: Житомирській, Львівській, Чернігівській. І в Рівненській (Ровенській), у Зарічному на Гнилій Прип'яті, робили топографічні мапи. Але вітер поніс ще далі, на Памір, у Магіанську експедицію. У Фанські гори, на озеро Іскандеркуль. Працювала в пошуковому загоні золота, срібла й ртуті. З початку квітня до листопада жили в наметах, у спартанських умовах. Гужовий транспорт, суворе життя. І повні рюкзаки книжок.

В 1976 році повернулася додому, так склалися родинні обставини. Закінчила Донецький університет, працювала економістом. Сірі будні. У важкі дев'яності було по-різному. Важлива подія – зустріч із горлівськими літераторами. Це була віддушину. Поступово почала писати прозу. І якось зненацька для себе — казки. Писала російською мовою. Раптом, незрозуміло як, перейшла на українську. Навіть не усвідомила, коли відбулася ця трансформація. Адже край наш російськомовний.

Зараз у мене в здобутках шість книг: «Казкові оповідання», «Чарівне дерево Думи» – переможець конкурсу «Книга Донбасу-2012», «Діамантова дівчинка» – вийшла державним коштом у 2012 році й стала переможцем конкурсу «Книга Донбасу-2013», «Годиночка мала», «Катя Шпулька». Збірка прози «Мород». А в роботі ще три дитячих казки-повісті. Сподіваюся, що в найближчі рік-два вони прийдуть до читача.

Читайте в наступному числі часопису:

- *Жанрово-стильові особливості художніх автопортретів Б.-І. Антонича, Ю. Тарнавського, І. Жиленко*
- *Вивчення життєпису письменника на уроках літератури (естетичний аспект)*
- *Шкільний аналіз образів-персонажів у зв'язках із хронотопною структурою літературного твору*
- *Планування уроків української літератури у 5 класі*
- *Творчий портрет учителів м. Новограда-Волинського*
- *До храму власної душі (література рідного краю)*